

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет

Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «УПРАВЛІНЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконав: здобувач 4 курсу, групи
ЕНз- 41
Спеціальності 073 «Менеджмент»
Освітньо-професійної програми
«Менеджмент організацій»

_____ Денис АГАРКОВ

Керівник кваліфікаційної роботи:
кандидат економічних наук, доцент

_____ Семен НЕСКОРОДСЬ

Рецензент: к.е.н., доцент, професор
кафедри міжнародної економіки і
менеджменту ХНЕУ

_____ Олена КОТ

Харків - 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет: економічний

Кафедра: економіки та менеджменту

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Освітньо-професійна програма: «Менеджмент організацій»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Г.О.Дорошенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Агарков Денис Сергійович

1. Тема роботи «Управління ліквідністю підприємства»

керівник роботи Нескородєв Семен Миколайович, кандидат економічних наук, доцент

затверджені наказом вищого навчального закладу від “09” квітня 2024 року № 2101-5/787

2. Строк подання студентом роботи «25» травня 2024 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

сутність поняття ліквідності та ліквідності підприємства, особливості управління ліквідністю підприємства, методи аналізу ліквідності підприємства, аналіз ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстракційний завод», дослідження причин зниження ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстракційний завод», рекомендації щодо вдосконалення управління ліквідністю ТОВ «Харківський олійноекстракційний завод».

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи	
1.	Вибір теми і подання заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи	15.02.2024
2.	Формулювання та оформлення завдань кваліфікаційної роботи	22.02.2024
3.	Узгодження з керівником плану кваліфікаційної роботи	28.02.2024
4.	Підготовка першого розділу роботи	15.03.2024
5.	Збір і обробка емпіричних даних та їх узагальнення в другому розділі роботи	31.03.2024
7.	Написання вступу, висновків та рекомендаційного підрозділу кваліфікаційної роботи	15.04.2024
8.	Подання чорнового варіанту всієї кваліфікаційної роботи керівнику	30.04.2024
9.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру економіки та менеджменту	25.05.2024

5. Дата видачі завдання «15» лютого 2024 р.

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Денис АГАРКОВ

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Семен НЕСКОРОДСЬ

(прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(підпис)

Світлана БАБИЧ

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	...5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	...7
1.1. Сутність поняття ліквідності та ліквідності підприємства	...7
1.2. Особливості управління ліквідністю підприємства	...15
1.3. Методи аналізу ліквідності підприємства	...23
РОЗДІЛ 2. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТОВ «ХАРКІВСЬКИЙ ОЛІЙНОЕКСТРАЦІЙНИЙ ЗАВОД»	...28
2.1. Аналіз ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»	...28
2.2. Дослідження причин зниження ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»	...32
2.3. Рекомендації щодо вдосконалення управління ліквідністю ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»	...38
ВИСНОВКИ	...44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	...47

ВСТУП

Актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що у сучасних умовах господарювання однією з ключових умов успішної діяльності підприємства є забезпечення його фінансової стійкості, яка визначається, зокрема, рівнем ліквідності. Управління ліквідністю стає актуальною проблемою для багатьох підприємств, оскільки вона впливає на можливість виконання кредиторських зобов'язань вчасно.

Мета кваліфікаційної роботи є теоретичне дослідження управління ліквідністю та практичний аналіз управління ліквідністю на прикладі ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод" задля виявлення проблем в цій сфері та розробки рекомендацій щодо вдосконалення управління ліквідністю на зазначеному підприємстві.

Виходячи з мети завданнями кваліфікаційної роботи:

- розкриття змісту понять «ліквідність», «ліквідність активів», «ліквідність балансу», «ліквідність підприємства»;
- вивчення теоретичних основ управління ліквідністю підприємства;
- дослідження методів аналізу ліквідності підприємства;
- аналіз ліквідності ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод" на підставі фінансової звітності підприємства;
- виявлення причин зниження рівня ліквідності ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод";
- розробка та обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення управління ліквідністю ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод".

Об'єкт дослідження – механізм, методи та процес управління ліквідністю підприємства.

Предмет дослідження – методи та процес управління ліквідністю ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод".

Методи дослідження управління ліквідністю складають загальнонаукові, зокрема аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, та специфічні методи фінансового аналізу та спеціальні методи менеджменту, зокрема, метод коефіцієнтів, нормативний метод.

Новизна дипломної роботи полягає у застосуванні теоретичних підходів до практичного аналізу ліквідності підприємства з подальшим розробленням конкретних рекомендацій для підвищення ефективності управління ліквідністю підприємства. Виявлено, проблеми пов'язані зі зниженням ліквідності ТОВ "Харківський олійноекстракційний завод", з'ясовані причини зниження ліквідності та їх взаємозв'язки, сформульовані загальні рекомендації для вирішення проблем та вдосконалення підвищення ліквідності.

Практична значимість роботи полягає у можливості використання рекомендацій для управління ліквідністю ТОВ "Харківський олійноекстракційний завод", що сприятиме покращенню економічного стану підприємства та забезпечить його стабільну діяльність.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи полягає в тому, що було прийнята участь у VI Міжнародної студентської наукової конференції «Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації» яка відбулась 31 травня 2024 року, у м. Івано-Франківськ, Україна, та були опубліковані тези в збірнику конференції.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1. Сутність поняття ліквідності та ліквідності підприємства

Ринкові умови бізнесу вимагають від суб'єктів господарювання дотримання вимог щодо ліквідності та платоспроможності. Необхідність повного та своєчасного виконання кредиторських зобов'язань, забезпечення діяльності підприємства ліквідними активами, які в будь-який час здатні покрити обсяг кредиторських вимог обумовлене практичним значенням. Тому ліквідність є найважливішим показником фінансового стану підприємства. Сутність ліквідності полягає у можливості розрахуватися зі своїми зобов'язаннями (пасивам) за рахунок свого майна (активів) на балансі підприємства у будь-який момент. Тобто ліквідність відображає швидкість того як підприємство може трансформувати свої активи у гроші та сплатити свої борги перед постачальниками, банками, бюджетом, робітниками відповідно за товари чи послуги, кредити, податки, за заробітної плати.

Термін «ліквідність» (від латинського «liquidus» – рідкий, текучий) в перекладі означає легкість перетворення цінностей у грошові кошти, швидку реалізацію, продаж [1]. Поняття «ліквідність» у сучасній економічній науці використовують, як показник, що характеризує здатність інвестора продати актив за певною номінальною ціною в будь-який момент за мінімальних витрат і з коротким повідомленням [2].

Крім того, в сучасній економічній літературі термін «ліквідність» має застосування в широкому спектрі значень та може використовуватися до абсолютно різних об'єктів. Наприклад поняття «ліквідність» застосовується в поєднаннях з такими поняттями як: ліквідність товару, ліквідність цінного паперу, ліквідність банку, ліквідність підприємства, ліквідність ринку, ліквідність балансу. Стосовно теми кваліфікаційної роботи слід

щонайменше розділяти наступні поняття: ліквідність активу; ліквідність балансу; ліквідність підприємства.

У загальному розумінні ліквідність - це здатність цінностей швидко перетворюватись на гроші, тобто в абсолютно ліквідні активи. Ліквідність можна розглядати у двох аспектах:

- як час, необхідний для продажу активу;
- як суму коштів, одержану від продажу активу.

Ці сторони ліквідності пов'язані між собою. Досить часто, в загалі активи можна продати дуже швидко за короткий час, але при цьому ціну приходится знижати, тобто продавати зі значною знижкою у ціні.

Під ліквідністю активу слід розуміти здатність активу перетворюватись в грошові кошти. При цьому ступінь ліквідності активу визначається:

- періодом часу, протягом якого ця трансформація здійснюється. Вища ліквідність у того активу ,який має більш короткий період продажу..
- ціною продажу: чим вище ціна продажу, тим вища ліквідність даного виду активу.

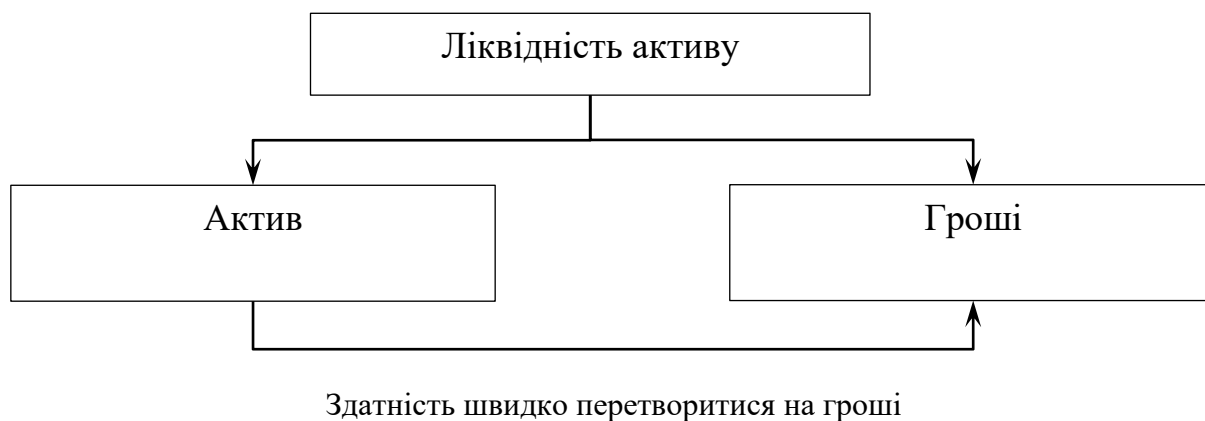

Рисунок 1.1 – Сутність поняття «ліквідність активу»

Джерело: складено автором.

Усі активи підприємства за ступеням ліквідності можна згрупувати наступним чином (таблиця 2.1):

Таблиця 2.1 – Активи, згруповані за рівнем ліквідності

Групи	Умове позначення	Характеристика	Розрахунок
Абсолютно ліквідні активи	A1	Грошові кошти, еквіваленти грошових коштів, поточні фінансові інвестиції	p.1160 + p.1165
Активи, які швидко реалізуються	A2	Дебіторська заборгованість, векселі одержані та інші оборотні активи	p.1125 + p.1130 + p.1135 + p.1140 + p.1145 + p.1155 + p.1190
Активи, які повільно реалізуються	A3	Запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів	p.1100 + p. 1110 + p.1170
Активи, які важко реалізуються	A4	Необоротні активи. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	p.1095 + p.1200

Джерело: складено автором.

1. Найбільш ліквідні активи (A_1) - усі статті балансу пов'язані з грошовими коштами та їх еквівалентами. Ці активи можуть бути використані негайно для здійснення поточних розрахунків. З причин, що їх теж можливо трансформувати в гроші до цієї групи також відносять поточні фінансові інвестиції у вигляді цінних паперів (акції, облігації).

2. Активи, що реалізуються швидко (A_2) - активи, що потребують час для перетворення у кошти. До цієї групи активів включають дебіторську заборгованість, платежі з терміном очікування протягом 12 місяців та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів може бути різною. Вона залежить від різних факторів, таких як умови надання кредитів покупцям, взаємовідносини підприємства з контрагентами та їх платоспроможності.

3. Активи, які реалізуються повільно (A_3). Ця група охоплює запаси – сировина, товари на складі, готова продукція. Щоб отримати гроші за ці активи потрібен час на реалізацію. Це буде залежить від якості продукції, попиту, конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків та від інших факторів.

4. Активи, які реалізуються важко (A_4) – це активи пов'язані з основними засобами підприємства. До цієї групи відносяться – будинки, споруди, устаткування. Продаж цих активів пов'язана з часом.

Зазвичай три перші групи активів використовуються для покриття боргів тому що, вони є більш ліквідними, ніж майно з четвертої групи підприємства.

Ліквідність балансу - це більш широке поняття, яке можна представити як ступень покриття боргових зобов'язань підприємства активами підприємства. Ліквідність балансу характеризує співвідношення між активами та зобов'язаннями (пасивами). При цьому має значення можливість підприємства перевести активи у готівку а потім погасити власні борги у вигляді платіжних зобов'язань. При цьому, щоб своєчасно сплатити борги, терміни трансформації активів у готівку повинен відповідати термінам погашення грошових зобов'язань.

Пасиви (джерела активів у тому числі власні кошти та борги) балансу класифікують наступним чином (таблиця 1.2):

1. Найбільш строкові зобов'язання (P_1) – це поточна кредиторська заборгованість підприємства (за товари, роботи, послуги, також поточні зобов'язання за розрахунками, та інші короткострокові пасиви) термін сплати якої до 3 місяців.

2. Короткострокові пасиви (P_2) – це короткострокові позики банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців з поточної дати.

3. Довгострокові пасиви (P_3) – це довгострокова кредиторська заборгованість (кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви), термін сплати яких перевищує 12 місяців. В цілому це "Довгострокові зобов'язання" – сума статей III-го розділу пасиву балансу.

4. Постійні пасиви (Π_4) – це статті I-го розділу пасиву балансу, куди входить "Власний капітал".

Таблиця 1.2 – Пасиви, згруповані за строками погашення

Групи	Умове позначення	Характеристика	Розрахунок
Найбільш строкові зобов'язання	Π_1	Поточна кредиторська заборгованість	$p.1615 + p.1620 + p.1625 + p.1630 + p.1635$
Короткострокові пасиви	Π_2	Короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані, інші поточні зобов'язання	$p.1600 + p.1605 + p.1610 + p.1660 + p.1665 + p.1690$
Довгострокові пасиви	Π_3	Довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банків, заборгованість з облігацій власної емісії)	$p.1595$
Постійні пасиви	Π_4	Власний капітал; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу,	$p.1495 + p.1700$

Джерело: складено автором.

Для визначення ліквідності балансу зазвичай порівнюються підсумки по кожній групі активів і пасивів у балансі. Баланс буде вважатися абсолютно ліквідним, якщо будуть виконані наступні умови:

$$A_1 \geq \Pi_1; A_2 \geq \Pi_2; A_3 \geq \Pi_3; A_4 \leq \Pi_4$$

Якщо три перші нерівності виконуються, тобто якщо поточні активи підприємств будуть перевищують зовнішні зобов'язання за балансом, то

обов'язково буде виконуватися остання нерівність. Це буде свідчить про те, що у підприємства досить власних оборотних коштів, тобто підприємство дотримується мінімально необхідних умов фінансової стійкості. Якщо будь-яке з трьох зазначених перших нерівностей не виконується, то це свідчить про те, що ліквідність балансу відрізняється від абсолютної.

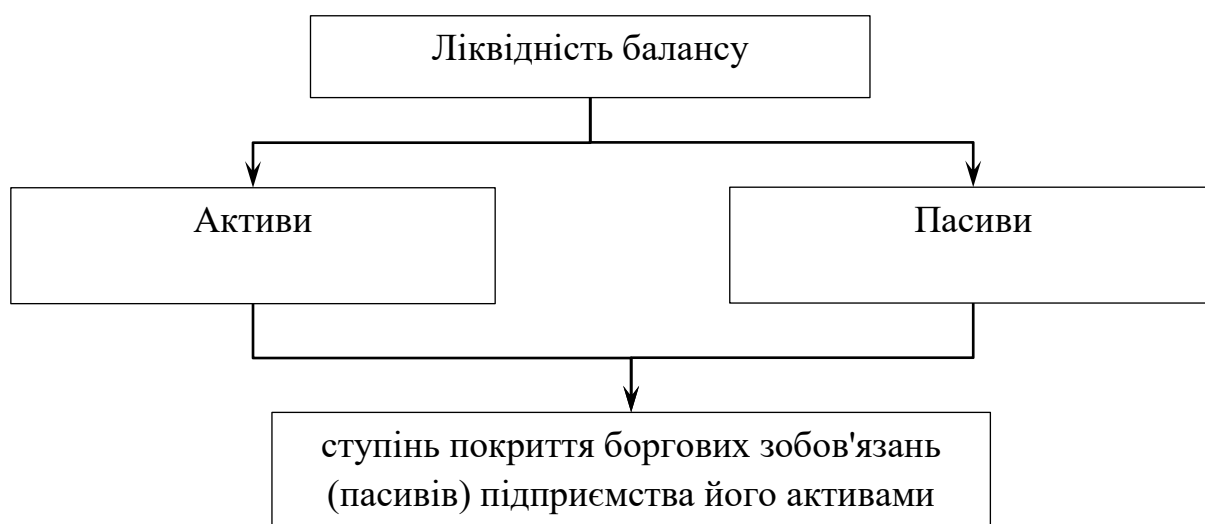

Рисунок 1.2 – Сутність поняття «ліквідність балансу»

Джерело: складено автором.

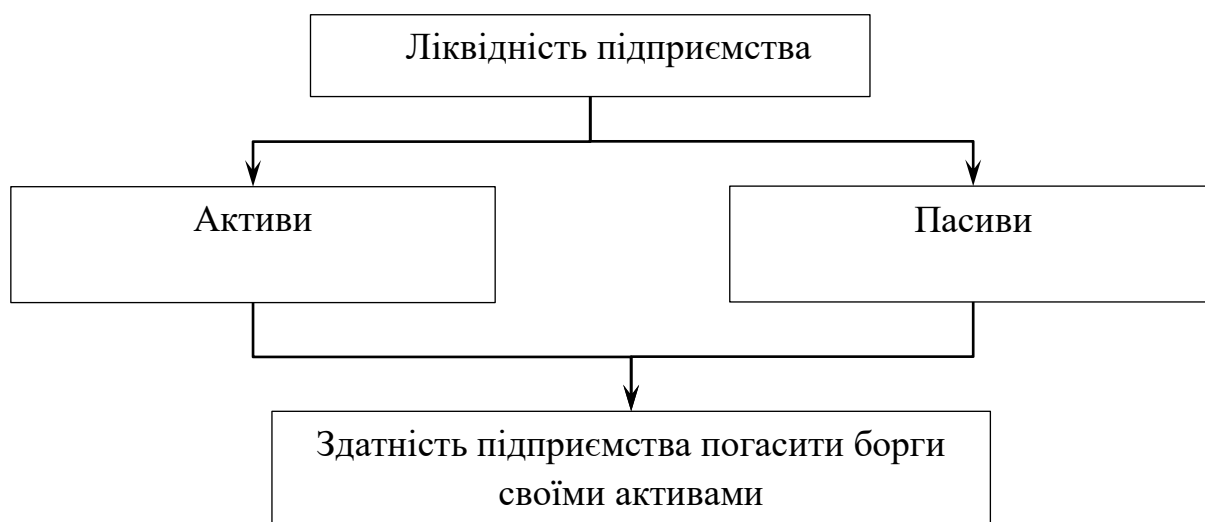

Рисунок 1.3 – Сутність поняття «ліквідність підприємства»

Джерело: складено автором.

Що стосується визначення поняття ліквідності підприємства, то це можливість та швидкість трансформування оборотних активів підприємства у гроші з метою погашення зобов'язань у випадку надходження термінів їх сплати [6]. Суттєва відмінність понять «ліквідність активів» і «ліквідність підприємства» полягає у тому, що останнє поняття акцентує увагу не лише на властивості активів, але й враховує борги та кредиторську заборгованість. У випадку з ліквідністю активів визначається безвідносно до боргів [13].

Дослідження сутності поняття «ліквідність» викликає необхідність порівняння його з іншим поняттям «платоспроможність». Так, у Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 №1361 (надалі Методичні рекомендації) зазначено, що платоспроможність (або ліквідність) – визначено як показник діяльності підприємства, який визначає здатність підприємства погашати свої борги (в необхідному обсязі та в зазначений термін) наявними у нього коштами, у тому числі за рахунок його діяльності [10].

Таким чином, законодавчо, обидва поняття «ліквідність» та «платоспроможність» представлені як тотожні і ряд вчених також підтримує таку позицію [1, 5, 7, 13]. Однак, науковці розрізняють різницю між цими категоріями у більшості випадків. Ліквідність вимірює, наскільки швидко підприємство може погасити свої поточні зобов'язання, використовуючи свої доступні активи. Високий рівень ліквідності передбачає, що у підприємства є легкодоступні кошти для погашення боргів у короткостроковій перспективі.

З іншого боку, платоспроможність означає здатність підприємства виконувати свої кредиторські та фінансові зобов'язання у конкретний момент часу. Це більш вузьке поняття, яке зосереджується на поточній здатності компанії погасити свої борги, коли вони стають чинними та очікуються до оплати. Для забезпечення платоспроможності необхідно мати достатньо грошових коштів або доступ до них для виконання платежів.

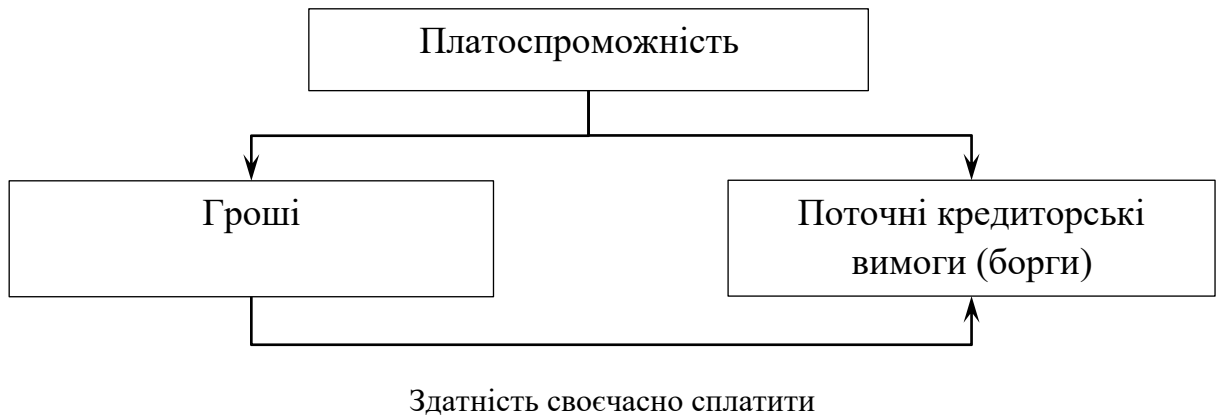

Рисунок 1.4 – Сутність поняття «платоспроможність»

Джерело: складено автором.

В цілому, основні відмінності між ліквідністю та платоспроможністю підприємства полягають у наступному:

- ліквідність компанії визначається як розміром так і складом її поточних активів, тоді як платоспроможність – наявністю поточних активів у певній високоліквідній (грошовій) формі;
- ліквідність підприємства передбачає співвідношення між усіма поточними активами з поточними зобов'язаннями, тоді як платоспроможність це співвідношення високоліквідних (грошових) активів із найбільш терміновими зобов'язаннями;
- платоспроможність відображає поточний стан підприємства, тоді як ліквідність характеризує як поточний стан, так і перспективний;
- ліквідність підприємства залежить від руху поточних активів, а платоспроможність від руху грошових потоків [2, с.13]

Таким чином, поняття ліквідності і платоспроможності дуже близькі, але, ліквідність відображає більш широке поняття, яке охоплює здатність компанії до конвертації активів у готівку у будь-який час. Платоспроможність зосереджується на конкретний момент часу та здатності компанії погасити свої зобов'язання в цей час. Чітко прослідковується залежність платоспроможності від ліквідності підприємства, чим вище буде міра ліквідності підприємства, тим вищий буде рівень і платоспроможності.

1.2. Особливості управління ліквідністю підприємства

Роль управління ліквідністю підприємством істотно зросла через жорсткі умови його функціонування, пов'язані зі змінами макроекономічного середовища, появу конкуренції, перехід від м'яких до жорстких бюджетних обмежень.

Управління ліквідністю є важливою складовою управління підприємством. Це процес планування, контролю та оптимізації грошових потоків з метою забезпечення достатньої кількості готівкових коштів для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

Основною метою управління ліквідністю підприємства є підтримання оптимального рівня ліквідності та платоспроможності підприємства з метою підтримання можливості погашення боргів та подальшого ефективного розвитку. Ця мета забезпечується через вирішення таких завдань:

- постійний моніторинг та діагностика рівня ліквідності і платоспроможності;
- аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища та дослідження їх впливу на ліквідність та платоспроможність підприємства;
- управління активами та вартістю фінансово-грошових ресурсів, що використовуються для забезпечення ліквідності та платоспроможності;
- управління боргами (пасивами) щодо термінів погашення;
- прогнозування та планування потреб у ліквідних коштах [1].

Управління ліквідністю доцільно розглядати з позиції системного та процесного підходу. На підставі системно підходу до управління систему управління ліквідністю можна уявити як складу систему, яка складається з суб'єкту та об'єкту управління. В якості суб'єкту управління виступає система управління ліквідністю, до якої входить уся структура органів підприємства, які беруть участь в управлінні ліквідністю.

В якості об'єкта управління виступає ліквідність, яка теж може розглядатися як система, яка складається з декількох складових. Оскільки

ліквідність визначається як співвідношення між активами та пасивами підприємства, то управління ліквідністю одночасно передбачає управління як активами, так і пасивами.

Управління ліквідністю, з точки зору активів підприємства в сутності відображає процес контролю і забезпечення достатнього рівня грошових коштів у підприємства для забезпечення своєчасного погашення зобов'язань.

Управління ліквідністю, з точки зору пасивів, або заборгованістю, означає контроль за джерелами фінансування підприємства. Це включає в себе стратегії залучення капіталу, управління борговим фінансуванням, а також управління кредитними ризиками. Ефективне управління пасивами допомагає досягти стабільність фінансового стану підприємства та знизити ризики, пов'язані з неплатоспроможністю.

Система управління ліквідністю є складною системою, яка створена задля збору, аналізу і обробки інформації та подальшого впливу на активи та пасиви підприємства з метою отримання максимального кінцевого результату при фінансових обмеженнях (неплатежі, затримка дебіторської заборгованості, терміни сплати кредиторської заборгованості).

Між об'єктом та суб'єктом управління існує декілька прямих то зворотні зв'язків. Прямі зв'язки в системі управління пов'язані з впливом керуючої системи (суб'єктом управління) на керовану систему (об'єкт управління). Тобто усі заходи по управлінню ліквідністю це і є прямі зв'язки в системі управління.

Зворотні зв'язки в системі управління ліквідністю пов'язані з інформаційними зв'язками які йдуть від об'єкту до суб'єкту управління і які необхідні для отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Перший тип зворотного зв'язку в системі управління ліквідністю є збір, аналіз і переробки інформації про стан ліквідності на підприємстві.

Другий вид зворотного зв'язку це аналіз причин, факторів які впливають на рівень ліквідності підприємства. В контексті управління ліквідністю це значить, що необхідно дізнаватися причини незадовільного стану ліквідності.

Третій вид зворотного зв'язку пов'язаний з відображенням результатів керуючого впливу. Це зв'язок означає необхідність контролювати та відстежувати ефективність дій по збереженню необхідно рівня ліквідності - проводити аналіз над помилками управління, об'єктивно відстежувати що вдалось, а що не вдалось зробити в порівнянні з метою впливу. Управління ліквідністю є процесом, що постійно еволюціонує та адаптується до змін у ринкових умовах. Тому важливо постійно моніторити ситуацію, аналізувати ефективність заходів управління та вносити необхідні корективи.

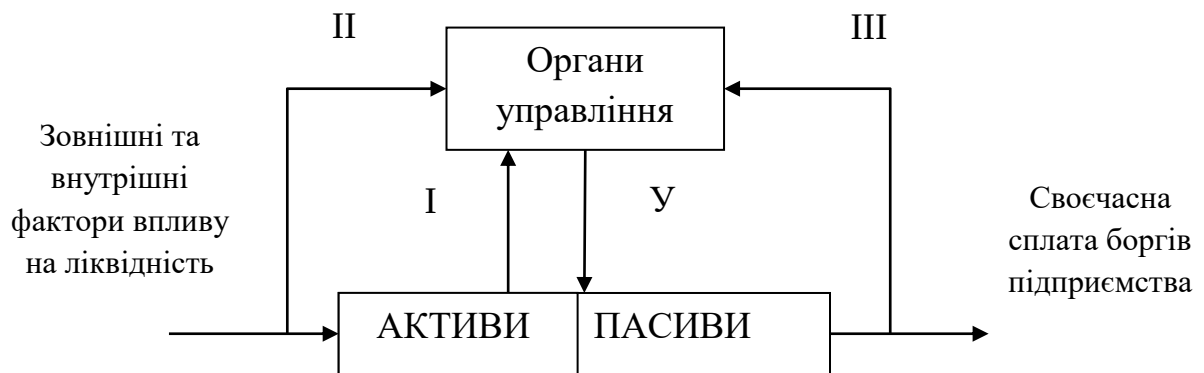

Рисунок 1.5 - Система управління ліквідністю підприємства

Джерело: складено автором

Таким чином повний цикл управління ліквідністю підприємства повинен включати декілька етапів, які наведені на рисунку 1.6.

З точки зору процесного підходу в якості об'єкта управління ліквідністю можна уявити кругообіг активів та пасивів - процес перетворення оборотних активів на грошові кошти, які потрібні для оплати поточних зобов'язань. Це впливає з визначення поняття "ліквідність підприємства". Згідно з визначенням "ліквідність підприємства" це є ступінь, на яку пасиви підприємства можуть бути покриті його активами, особливо готівкою та

еквівалентами готівки. Отже, для ефективного управління ліквідністю необхідно розглянути весь процес кругообігу активів та механізми створення ліквідності на підприємстві.

Рисунок 1.6 – Основні етапи управління ліквідністю підприємства

Джерело: Розроблено автором

Грошові активи підприємства знаходяться в постійному русі. Це супроводжується постійною зміною форм і видів активів. Процес такого постійного руху і трансформації активів, який характеризується оборотом активів, здійснюється у вигляді визначених постійних повторюваних циклів.

Кругообіг активів (або цикл обороту активів) це період повного завершення руху окремих функціональних груп і видів активів, коли активи повертаються до грошових активів як до кінцевої своєї форми.

Типовий кругообіг активів, що формують грошові потоки підприємства, проілюстрований на рисунку 1.7. Кругообіг активів підприємства починається з фінансування активів за допомогою коштів кредиторів, які є джерелом фінансування. Ці кошти використовуються для придбання необоротних та оборотних активів, що потрібні для виробництва готової продукції.

Після виготовлення готової продукції вона реалізується на ринку, де зараховується виручка та формується дебіторська заборгованість. Отримані кошти з виручки та дебіторської заборгованості зберігаються на рахунках та в касі підприємства, інвестуються в активи чи використовуються для повернення кредиторської заборгованості. Таким чином, кругообіг активів підприємства створює неперервний цикл фінансових операцій, які забезпечують його функціонування та розвиток.

Таким чином, на підставі розглянутого обігу активів підприємства можна отримати розширений зміст управління ліквідністю підприємства.

Перший крок управління ліквідністю - це ефективне використання фінансових ресурсів. Забезпечення достатнього рівня кредиторських коштів для фінансування активів може допомогти уникнути нестачі грошей та забезпечити безперебійну роботу підприємства. Розробляючи стратегію управління ліквідністю балансу і підприємства слід враховувати структуру та стан активів підприємства, а саме співвідношення оборотних та необоротних

Рисунок 1.7 – Кругообігу активів підприємства, що формує його ліквідність

активів. Підприємство завжди повинно обґрунтовано формувати оптимальну величину оборотних активів враховуючи критерій максимального рівня ліквідності.

Другий аспект управління ліквідністю – включає оптимізація обороту коштів. Це означає швидке перетворення оборотних активів на грошові кошти або готівку або еквіваленти грошових коштів, щоб забезпечити негайне реагування на потреби підприємства та відповідь на зміни у середовищі. Для ефективного функціонування будь якого підприємства необхідно зменшувати термін трансформації поточних активів які сконцентровані в запасах сировини, готової продукції, дебіторської заборгованості в грошові кошти. Тому при розробці політики ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю окремо розробляються комплексні заходи, щодо прискорення циклу обороту усіх видів поточних активів: товарно-матеріальних запасів, готової продукції дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій.

Третій аспект – полягає у ефективному управлінні дебіторської заборгованістю. Зменшення строків дебіторської заборгованості буди сприяти швидшому отриманню платежів від покупців, що покращує ліквідність підприємства.

Четвертій аспект – ефективне управління кредиторською заборгованістю. Оптимізація строків кредиторської заборгованості дозволяє забезпечити наявність достатньої кількості коштів для покриття поточних зобов'язань.

Управління ліквідністю на основі цього кругообігу активів дозволяє підприємству забезпечити необхідний рівень грошових потоків для успішного розвитку та функціонування.

З загального кругообігу капіталу на підприємстві, з структури активів та структури пасивів логічно витікають і основні напрями, а також заходи вдосконалення управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства. Вони представлені на рисунку 1.8.

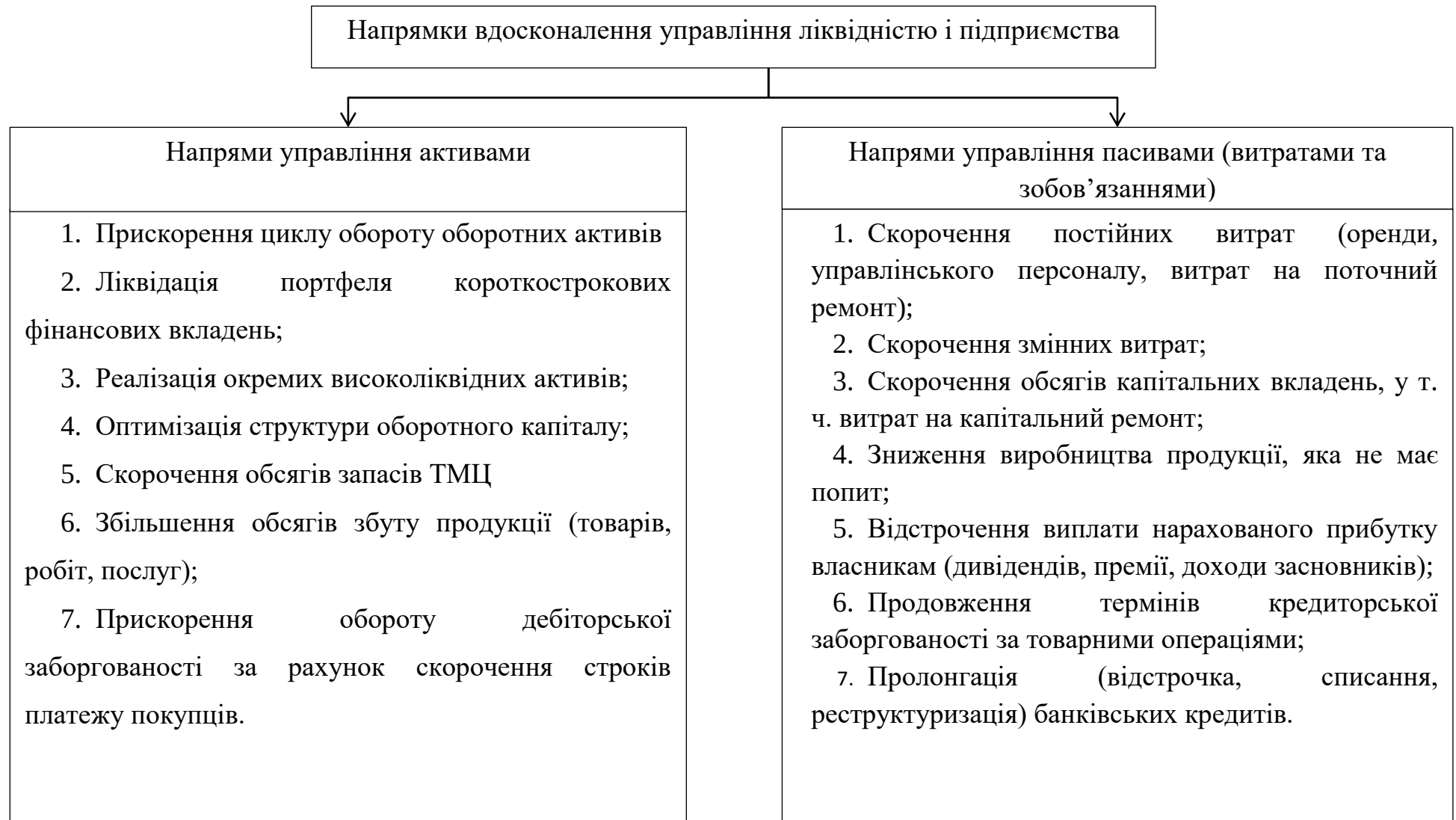

Рисунок 1.8 – Основні напрями вдосконалення управління платоспроможністю

1.3. Методи аналізу ліквідності підприємства

Аналіз ліквідності підприємства є процесом оцінки доступних активів у підприємства та його здатності ефективно використовувати їх для погашення зобов'язань. Цей аналіз дозволяє виявити фінансовий стану компанії та визначити необхідні кроки для покращення її ліквідності.

Без чіткого аналізу ліквідності підприємства будь-які спроби управління нею можуть бути неефективними або навіть призвести до небажаних наслідків, таких як нестача грошових коштів або нездатність погасити борги. Тому проведення аналізу ліквідності стає невід'ємною частиною процесу управління ліквідністю, надаючи необхідну основу для розробки стратегій та тактик, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Аналіз літератури показав, що основний напрям дослідження ліквідності це розрахунок показників ліквідності. Цей метод включає такі показники, як коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Ці показники спрямовані на визначення здатності підприємства погашати свої зобов'язання за допомогою різних активів.

Коефіцієнт загальної ліквідності – цей показник вимірює можливість компанії погасити свої зобов'язання за допомогою своїх поточних активів. Розраховується як відношення оборотних активів до позикового капіталу (довгострокові зобов'язання та поточні зобов'язання).

$$\text{КПЛ} = \text{ОА} / \text{ПК} \quad (1.1)$$

Дає характеристику ступеню покриття оборотних активів довгострокових та короткострокових пасивів, і застосовується для оцінки можливості підприємством сплатити свої зобов'язання. Зазвичай значення цього показника повинно бути більше одиниці, що вказує на те, що у компанії достатньо ліквідних активів для погашення поточних зобов'язань. Нормативне значення > 1 [17].

Коефіцієнт покриття – визначається як відношення всіх поточних оборотних активів підприємства до суми поточних (короткострокових) зобов'язань.

$$КП = ОА / ПЗ \quad (1.2)$$

Цей коефіцієнт характеризує необхідний обсяг оборотних активів підприємства для погашення його короткострокових боргів. Зазвичай значення цього показника повинно бути більше одиниці, що вказує на те, що у компанії достатньо ліквідних активів для погашення поточних зобов'язань. Нормативне значення $> 1,5$ [17].

Коефіцієнт швидкої ліквідності це відношення високоліквідних поточних активів (грошових коштів, високоліквідних цінних паперів і дебіторської заборгованості) до короткострокових кредиторських зобов'язань (поточних пасивів). В складі активів цього показника не враховуються матеріально-виробничі запаси, тому що збитки у разі їх вимушеній реалізації можуть бути максимальними серед всіх оборотних коштів. Що відрізняє показник від поточної ліквідності

$$КШЛ = (ОА - З - ВМП) / ПЗ \quad (1.3)$$

Цей показник демонструє, яка частина короткострокових кредиторських зобов'язань можна погасити за наявні у підприємства грошові кошти та за рахунок надходжень за відвантажену продукцію, виконані роботи або надані послуги (дебіторську заборгованість). Граничне значення цього коефіцієнту складає значення в межах - 0,6 - 0,8 [17].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) - Дорівнює відношенню високоліквідних поточних активів (грошових коштів та їх еквівалентів, високоліквідних цінних паперів) до короткострокових зобов'язань (поточних пасивів). Формула для розрахунку коефіцієнта.

$$ГК / ПЗ \quad (1.4)$$

Таблиця 1.3 – Основні показники аналізу ліквідності підприємства

Показник	Формула розрахунку	Характеристика показника
Коефіцієнт загальної ліквідності	ОА / ПК	Характеризує ступінь покриття довгострокових та короткострокових пасивів оборотними активами. Нормативне значення $> 1,0$
Коефіцієнт покриття - Кп	ОА / ПЗ	Характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення короткострокових боргів протягом 12 місяців. Нормативне значення $> 1,5$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(ОА - З - ВМП) / ПЗ$	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань погашена за рахунок наявних у підприємств грошових коштів та за рахунок надходжень за відвантажену продукцію (дебіторську заборгованість). Граничне значення - $0,6 - 0,8$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	ГК / ПЗ	Показує, яка частка короткострокових поточних зобов'язань може бути погашена за грошові кошти та їх еквіваленти, тобто за абсолютно ліквідні активів в найбільш короткий час. Граничне значення - $0,2 - 0,35$

Джерело: Складено автором на підставі [17].

Таблиця 1.4 – Перелік показників, що використовуються під час розрахунку
показників ліквідності

Скорочення	Найменування показника	Джерело інформації	
Б	баланс	форма №1	рядок 1300 (або рядок 1900)
Бпоч	баланс на початок періоду	форма №1	рядок 1300 (або рядок 1900) на початок року
Бкін	баланс на кінець періоду	форма №1	рядок 1300 (або рядок 1900) на кінець року
ВОА	власні оборотні активи	форма №1	рядок 1195 - рядок 1695
ГК	грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, поточні фінансові інвестиції	форма №1	рядок 1165 + рядок 1166 + рядок 1167
ДЗ	довгострокові зобов'язання	форма №1	рядок 1595
З	запаси	форма №1	рядок 1100 = (рядок 1101 + рядок 1102 + рядок 1103 + рядок 1104)
ПЗ	поточні зобов'язання	форма №1	рядок 1695
ВМП	витрати майбутніх періодів	форма №1	рядок 1175
ОА	оборотні активи	форма №1	рядок 1195
ПК	позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)	форма №1	рядок 1595 + рядок 1695

Джерело: Складено автором на підставі [17].

Цей метод вимірює здатність компанії погасити свої поточні зобов'язання з використанням найбільш ліквідних активів, таких як готівка та еквіваленти готівки. Він показує, яка частка короткострокових поточних зобов'язань (ПЗ) може бути покрита за рахунок грошових коштів (ГК) та їх еквівалентів (короткострокових ринкових цінних паперів і депозитів, тобто практично, абсолютно ліквідних і прирівняних до них активів) в найбільш короткий час. Це є найбільш жорсткий критерій ліквідності, тому що використовує лише грошові кошти для покриття короткострокових поточних зобов'язань. Граничне значення - 0,2 - 0,35 [17]..

Усі вищенаведені показники бажано аналізувати в динаміці, за попередні роки, що дозволяє вивчати зміну показників підприємства з часом та виявляти тенденції, прогнозувати майбутні зміни в ліквідності. Мінімальна кількість років яка буде показувати тенденцію по зміні ліквідності підприємства складає три роки. Динамічний аналіз ліквідності включає складання загальної таблиці, приклад якої наведений в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Динаміка показники ліквідності підприємства

№ з/п	Показник, одиниця виміру	Фактичне значення за попередні роки			Примітки (висновки), нормативне значення	
		2022	2023	2024	зміни (+/-)	
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт загальної ліквідності					> 1,0
2	Коефіцієнт покриття					> 1,5
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності					0,6 - 0,8
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)					0,2 - 0,35

Джерело: Складено автором на підставі [17].

РОЗДІЛ 2

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТОВ «ХАРКІВСЬКИЙ ОЛІЙНОЕКСТРАЦІЙНИЙ ЗАВОД».

2.1. Аналіз ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод" – це підприємство, яке спеціалізується на виробництві олії та інших олійних продуктів. Засноване в компанія у 2005 році і розташоване Харківській області.

Кількість власників складає п'ять фізичних осіб. Структура управління характерна для товариств з обмеженою відповідальністю. Вищий орган управління є загальні збори засновників які вирішують усі стратегічні питання. Загальні збори призначають директора, який підзвітний загальним зборам та здійснює поточне управління підприємством. Крім директора до вищого рівня менеджменту також входять виробничий директор, фінансовий менеджер, головний бухгалтер, комерційний директор.

Підприємства має розвинену виробничу структуру яка включає декілька цехів, які спеціалізовані на різних етапах виробництва олійних продуктів. Деякі з них включають:

Цех прийому сировини – цей цех відповідає за прийом сировини (сировинного насіння, наприклад, сої, соняшнику, рапсу тощо), її контроль якості та складу перед початком виробництва.

Цех очищення сировини – тут сировину піддають очищенню від домішок, бруду та інших непотрібних елементів, щоб забезпечити якісніше виробництво олії.

Цех подрібнення – в цьому цеху сировину подрібнюють або розминають для підготовки до подальшого етапу виробництва.

Цех віджиму та від жаття – тут проводиться процес віджиму (екстракції) олії з подрібненої сировини, а також віджаття олії від відходів.

Цех очищення олії – після віджиму олія проходить процес очищення від залишкових відходів та домішок.

Цех рафінації та гідрогенізації – цей цех відповідає за додаткову обробку олії з метою підвищення її якості, включаючи рафінацію та гідрогенізацію.

Цех фасування та упаковки – у цьому цеху проводиться фасування та упаковка готової продукції перед її відправленням на ринок.

Кожен цех має свої унікальні технологічні процеси та обладнання, спрямовані на забезпечення якісного та ефективного виробництва олійних продуктів.

ТОВ "Харківський олійноекстракційний завод" займається виробництвом олійних продуктів і має ринки збуту як в Україні, так і за кордоном. Це свідчить про міжнародну діяльність підприємства та наявність експортних операцій.

Об'єктом аналізу, згідно з темою кваліфікаційної роботи була ліквідність ТОВ "Харківський олійноекстракційний завод". У таблиці 2.1 представлені основні показники, що характеризують фінансово-господарський стан підприємства. Надані дані за чотири попередні роки - на кінець кожного з них (на 31.12.2019, 31.12.2020, 31.12.2021 та 31.12.2022 року). Для кожного показника наведено фактичне значення за кожен з років, а також зміни цих значень у відсотковому вираженні. Це дозволяє провести аналіз динаміки показників. Давайте розглянемо кожен показник з цієї таблиці і здійснимо детальний аналіз їх динаміки за останні чотири роки:

Коефіцієнт покриття: Цей показник вказує на здатність підприємства виконати свої фінансові зобов'язання за рахунок власних засобів. За останні три роки ми спостерігаємо поступове зменшення значення цього показника, що може свідчити про погіршення фінансового стану підприємства. Фактичні значення коефіцієнта покриття з 2019 по 2022 рік зменшилися з 1,7 до 0,9, що вказує на те, що на кожну гривню зобов'язань у 2019 році припадало 1,7 грн. власних коштів, а у 2022 році лише 0,9 грн. Нормативне значення для цього

показника зазвичай перевищує 1,5, тому значення менше 1,5 може свідчити про ризики недостатньої фінансової стабільності.

Таблиця 2.1 – Показники ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

№ з/п	Показник, одиниця виміру	Фактичне значення				Висновки, нормативне значення	
		2019	2020	2021	2022	зміни (+/)	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Коефіцієнт покриття	1,7	1,2	1,1	0,9	-0,38	> 1,5
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,99	0,83	0,81	0,79	-0,04	> 1,0
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,07	0,81	0,73	0,60	-0,21	0,6 - 0,8
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	0,23	0,13	0,09	0,06	-0,07	0,2 - 0,35

Джерело: Розраховано автором на підставі балансу підприємства

Коефіцієнт поточної ліквідності: Цей показник вказує на здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів. За останні три роки ми також спостерігаємо зниження значення цього показника. Фактичні значення коефіцієнта поточної ліквідності зменшилися з 0,99 в 2019 році до 0,79 в 2022 році. Це означає, що на кожну гривню поточних зобов'язань у 2019 році припадало майже 1 грн. поточних активів, а у 2022 році лише 0,79 грн. Нормативне значення для цього показника зазвичай перевищує 1,0, тому значення менше 1,0 може свідчити про ризик недостатньої ліквідності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності: Цей показник вказує на здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання без продажу запасів. І як і в

попередніх двох випадках, ми бачимо зниження цього показника з часом. Фактичні значення коефіцієнта швидкої ліквідності зменшилися з 1,07 в 2019 році до 0,60 в 2022 році. Це може свідчити про недостатню швидку ліквідності, та проблеми з погашенням своїх зобов'язань без продажу запасів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності): Цей показник вказує на здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Аналіз динаміки цього показника також показує погіршення фінансового стану підприємства. За останні три роки фактичні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності зменшилися з 0,23 в 2019 році до 0,06 в 2022 році. Це може свідчити про те, що підприємство має обмежені ліквідні активи для покриття своїх зобов'язань. Нормативне значення для цього показника зазвичай знаходиться в діапазоні від 0,2 до 0,35. Значення менше цього діапазону може свідчити про ризик недостатньої ліквідності.

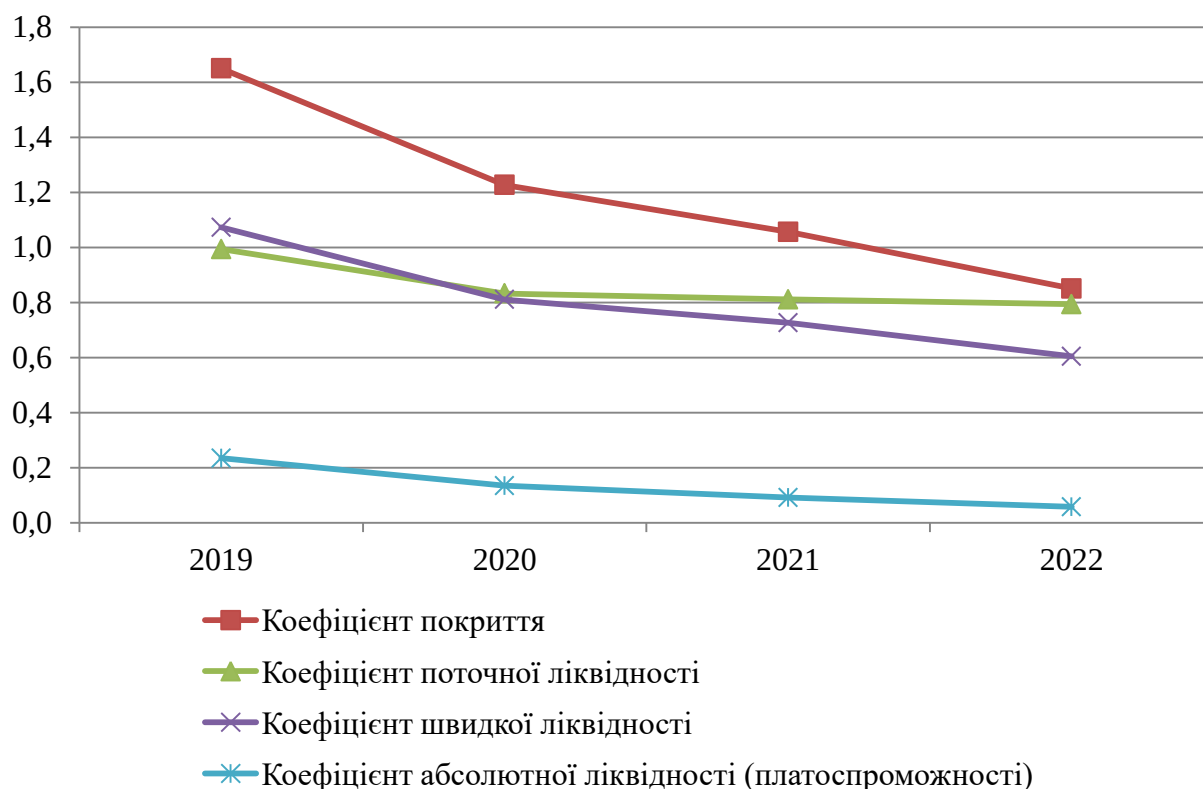

Рисунок 2.1 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод».

Джерело: Побудовано автором на підставі власних розрахунків.

2.2. Дослідження причин зниження ліквідності в ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

Як показав аналіз, показники ліквідності аналізованого підприємства виявилися нижче нормативів. Це свідчить про проблеми з ліквідністю та платоспроможністю. Згідно зі значенням показників ліквідності, вони різним чином деталізують одне: підприємству не вистачає власних активів для своєчасного погашення своїх зобов'язань. Поки що підприємство продовжує функціонувати, але у майбутньому продовження цієї тенденції може призвести до кризи неплатоспроможності та розгляду судових справ щодо стягнення кредиторської заборгованості і, у найгіршому випадку, до визнання банкрутства. Таким чином, проблема низької ліквідності у довгостроковій перспективі створює загрозу подальшому функціонуванню аналізованого підприємства. Це змушує керівництво підприємства шукати шляхи покращення управління ліквідністю підприємства та вирішення виниклих проблем.

Для розробки системи засобів вирішення проблеми не достатньо діагностувати проблему низької ліквідності, як це було зроблено в результаті аналізу показників ліквідності. Необхідно також виявити причини зниження ліквідності і невідповідності показників нормативним рівням. Це можна зробити, аналізуючи структуру формул цих показників та виявляючи фактори, які впливають на ці показники. Таким чином, будуть знайдені основні шляхи підвищення ліквідності.

Основні причини погіршення показників ліквідності можуть бути пов'язані зі змінами в різних складових активів та пасивів балансу протягом періоду з 2019 по 2022 рік.

Спочатку давайте з'ясуємо, які саме фактори впливають на показники ліквідності взагалі. Для розрахунку показників ліквідності використовувалися статті активів балансу, представлені в таблиці 2.5.

Як показує таблиця за чотири роки, значення необоротних активів зменшилося на 5331 одиниць. Це представляє 76% від значення в 2019 році. Це свідчить про зниження довгострокових активів компанії задіяних в виробничому процесі, що є негативної тенденцією.

Таблиця 2.5 – Динаміка активів які впливають на ліквідність ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

Актив	Рік				Зміни	
	2019	2020	2021	2022	2022-2019	2022/2019, %
1	2	3	4	5	6	7
Необоротні активи	22169	19933	15554	16838	-5331	76
Запаси	17432	18654	17721	14177	-3255	81
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	15063	17024	18750	20500	5437	136
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	7674	8569	9734	10175	2501	133
Інша поточна дебіторська заборгованість	14744	16643	21553	22649	7905	154
Гроші та їх еквіваленти	8526	7443	6557	4963	-3563	58
Готівка	489	350	300	150	-339	31
Рахунки в банках	1805	1504	1216	1087	-718	60

Джерело: Таблиця складена автором на підставі звітності підприємства.

Динаміка запасів відображала стійкий зріст до 2020 року, але потім почали зменшуватися. За чотири роки вони зменшилися на 3255 тис. грн., або 19%. Це представляє 81% від їхнього значення в 2019 році. Це теж свідчить про зменшення обсягів виробництва, що є негативної тенденцією.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги стрімко зростав, збільшившись на 5437 тис. грн.. або 36% за чотири роки. Його значення у 2022 році складає 136% від значення в 2019 році. Це свідчить про збільшення кількості непогашених платежів від клієнтів.

Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків к також показує стійкий зріст, збільшившись на 2501 тис. грн. або 33% за чотири роки. Його значення у 2022 році складає 133% від значення в 2019 році.

Інша поточна дебіторська заборгованість також збільшувалась, зросли на 7905 тис. грн., або на 54% за чотири роки. Його значення у 2022 році складає 154% від значення в 2019 році. Це може свідчити про зростання обсягу непогашених платежів від інших джерел, окрім продукції, товарів, робіт і послуг.

Гроші та їх еквіваленти зменшилися протягом цього періоду на 3563 тис. грн. або на 42% за чотири роки. Значення показника у 2022 році складає 58% від значення у 2019 році. Таким чином, компанія мала менше доступних грошових активів.

Готівка зменшилася на 339 тис.грн. або на 69% за чотири роки. Її значення у 2022 році складає 31% від значення в 2019 року.

Гроші на рахунках в банках також зменшився на 718 тис. грн. або на 40% за чотири роки. Їх значення у 2022 році складає 60% від значення в 2019 році.

Давайте розглянемо вплив зміни цих показників на різні коефіцієнти ліквідності підприємства:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності розраховується як співвідношення поточних активів до поточних та довгострокових зобов'язань. Тому, зменшення значень грошей та їх еквівалентів, а також зменшення запасів може призвести до зниження цього коефіцієнта, що може свідчити про меншу здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання.

2. Коефіцієнт покриття визначається як співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань. Тому зменшення величини активів може призвести до зниження цього коефіцієнта, що свідчить про меншу здатність покриття зобов'язань.

3. Коефіцієнт швидкої ліквідності враховує тільки найбільш ліквідні активи (готівку, еквіваленти та короткострокові фінансові вкладення) та порівнює з поточними кредиторськими зобов'язаннями. Зменшення готівки та еквівалентів може призвести до зниження цього коефіцієнта, що може свідчити про зниження здатності підприємства виконати свої зобов'язання у короткостроковому періоді.

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) визначається співвідношенням між найбільш ліквідними активами (гроші, їх еквіваленти) та поточними зобов'язаннями. Зменшення значень готівки та еквівалентів може призвести до зниження цього коефіцієнта, що може свідчити про меншу здатність підприємства виконати свої зобов'язання.

Далі проаналізуємо пасиви, які використовуються при розрахунку показників ліквідності. Ці дані представлені в таблиці 2.6.

Пасиви включають довгострокові та поточні зобов'язання компанії. Довгострокові зобов'язання на протязі трьох років зменшувались. У 2022 році зниження склало 22788 тис. грн. порівняно з 2019 роком, що складає 25% у порівнянні з 2019 роком. Це свідчить про стратегічні зміни в фінансовій політиці компанії..

Поточні зобов'язання значно зросли протягом тих самих трьох років, підвищившись на 61932 тис. грн. до 2022 року, що представляє собою збільшення на 234% порівняно з 2019 роком. Це може вказувати на збільшення оборотних зобов'язань компанії, можливо, пов'язаних зі збільшенням обсягу виробництва або розширенням діяльності. Але збільшення виробництва не відбувалось, тому ще на підприємстві зменшувались обсяги запасів та основних засобів.

Таблиця 2.6 – Динаміка пасивів, які впливають на ліквідність ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

Пасиви	Рік				Зміни	
	2019	2020	2021	2022	2022-2019	2022/2019, %
1	2	3	4	5	6	7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	30533	32758	26827	7745	-22788	25
Поточні зобов'язання і забезпечення	46243	69230	88625	108175	61932	234
у тому числі:						
Короткострокові кредити банків	10575	15069	17769	20519	9944	194
Поточна кредиторська заборгованість довгостроковими зобов'язаннями	10072	15213	18890	23013	12941	228
Кредиторська заборгованість товари, роботи, послуги	12287	15153	19644	24218	11931	197
Кредиторська заборгованість розрахунками з бюджетом	1388	2281	3505	4150	2762	299
Поточна кредиторська заборгованість розрахунками з оплати праці	3392	4202	5592	7782	4390	229

Джерело: Таблиця складена автором на підставі звітності підприємства.

Короткострокові кредити банків зросли на 9944 тис. грн.. або на 194% з 2019 по 2022 рік. Це свідчить про збільшення потреб в фінансових ресурсах.

Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями показує значне зростання, збільшившись на 12941 тис. грн. або 228%. Це вказує на те, що термін сплати довгострокових кредитів підійшов та довгострокові кредити перейшли до категорії короткострокових, тобто термін сплати яких складає один рік.

Кредиторська заборгованість за товари показує стабільне збільшення протягом трьох років, зростаючи на 11931 тис. грн. або 197%. Це вказує на те, що компанія не здатна сплачувати свої борги, та накопичували борги.

Кредиторська заборгованість розрахунками з бюджетом - збільшення цього показника на 2762 тис. грн. або 299% може вказувати на зростання фінансових зобов'язань перед бюджетом.

Поточна кредиторська заборгованість розрахунками з оплати праці також збільшилась на 4390 тис. грн. або 229%, що свідчить про зростання зобов'язань компанії перед працівниками за відпрацьований час.

Давайте розглянемо вплив цих пасиви на ліквідність підприємства:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності вимірює, наскільки компанія може покрити свої поточні та довгострокові зобов'язання за допомогою своїх поточних активів. Збільшення поточних зобов'язань знижує цей коефіцієнт, оскільки він збільшує знаменник у формулі.

2. Коефіцієнт покриття вимірює співвідношення між сумою поточних активів та сумою поточних зобов'язань. Тому збільшення поточних зобов'язань погіршує коефіцієнт покриття, оскільки це означає збільшення відношення між зобов'язаннями та активами.

3. Коефіцієнт швидкої ліквідності вимірює, наскільки компанія покриває свої поточні зобов'язання за допомогою своїх найбільш ліквідних активів (грошових коштів, цінних паперів, та дебіторської заборгованістю). Збільшена поточних зобов'язань зменшує цей показник.

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) вимірює здатність компанії погасити свої поточні зобов'язання за допомогою грошових коштів. Збільшення поточних зобов'язань знижує цей коефіцієнт, якщо воно не супроводжується відповідним збільшенням грошових коштів або інших ліквідних активів.

Отже, зміни в поточних та довгострокових зобов'язаннях які відбулися на підприємстві негативно вплинули на показниках ліквідності підприємства.

2.3. Рекомендації щодо вдосконалення управління ліквідністю ТОВ «Харківський олійноекстраційний завод»

Усі визначені фактори зменшення ліквідності знаходяться між собою в причинно-наслідковому зв'язку, впливають один на одне, та в кінцевому результаті впливають на ліквідність підприємства. Для розробки заходів щодо вдосконалення ліквідності підприємства необхідно побудувати дерево причин та наслідків, яке наглядно відображатиме взаємозв'язок між факторами зменшення ліквідності та їх вплив на операційну діяльність підприємства. З цього дерева причин та наслідків буде логічно та наглядно слідувати необхідні заходи з вдосконалення управління ліквідністю.

Зменшення ліквідності підприємства може бути пов'язане з рядом змін у його активах та пасивах.

На попередньому етапі було з'ясовано, що з боку активів діють наступні фактори, які зменшують ліквідність: зменшуються необоротні активи, зменшуються запаси, збільшуються дебіторська заборгованість, зменшуються гроші на рахунках, гроші в касі та грошові еквіваленти).

Зазначені зміни в активах підприємства можуть суттєво вплинути на його операційну діяльність та потік грошей на підприємство. Зменшення необоротних активів та запасів вказує на скорочення виробництва, що впливає на зменшення обсягів продукції, що можуть бути вироблено та реалізовано.

Збільшення дебіторської заборгованості призводить до затримок у отриманні грошей від клієнтів, що ускладнює операційну діяльність та обмежує доступність грошових коштів для фінансування операційної діяльності або погашення зобов'язань.

Зменшення кількості грошей на рахунках, у касі та грошових еквівалентах також може призвести до ускладнення операційної діяльності, оскільки обмежує доступність коштів для платежів та реагування на негайні

фінансові потреби. Це може вимагати додаткового фінансування через залучення кредитів або залучення додаткового капіталу.

Узагальнюючи, зазначені зміни в активах підприємства погіршують структуру активів, оскільки призводять до зменшення оборотних активів, збільшення частки дебіторської заборгованості у порівнянні з грошовими коштами, що ускладнює операційну діяльність та обмежує притік грошових коштів на підприємство.

У той же час, зменшення грошей на рахунках, у касі та грошових еквівалентах обмежує доступність грошей для погашення поточних зобов'язань або негайних витрат, що також може призвести до зниження ліквідності підприємства.

В кінцевому наслідку зменшення оборотних активів, погіршення структури активів, зменшення грошей є причиною, що впливає на зниження ліквідності, оскільки менше грошей "заморожується" у запасах та більше грошей залишається недоступними для негайних потреб.

З боку пасивів діють наступні фактори, які зменшують ліквідність: зменшуються довгострокові кредити банків, які переходять до категорії короткострокових кредитів банків і потребують виплати в поточному році, збільшуються кредиторська заборгованість за товари, збільшується кредиторська заборгованість перед бюджетом та перед робітниками.

Перехід довгострокових кредитів банків до короткострокових створює додатковий тиск на ліквідність, оскільки підприємство має сплатити більше грошей у поточному періоді. Збільшення кредиторської заборгованості перед постачальниками та бюджетом також створює додаткові зобов'язання, які можуть знизити загальний рівень ліквідності підприємства.

Узагальнюючи, ці зміни в пасивах підвищують поточні зобов'язання, негайно потребують грошей та спричиняють зниження ліквідності підприємства через обмежену доступність грошових коштів для виконання поточних зобов'язань та негайних потреб.

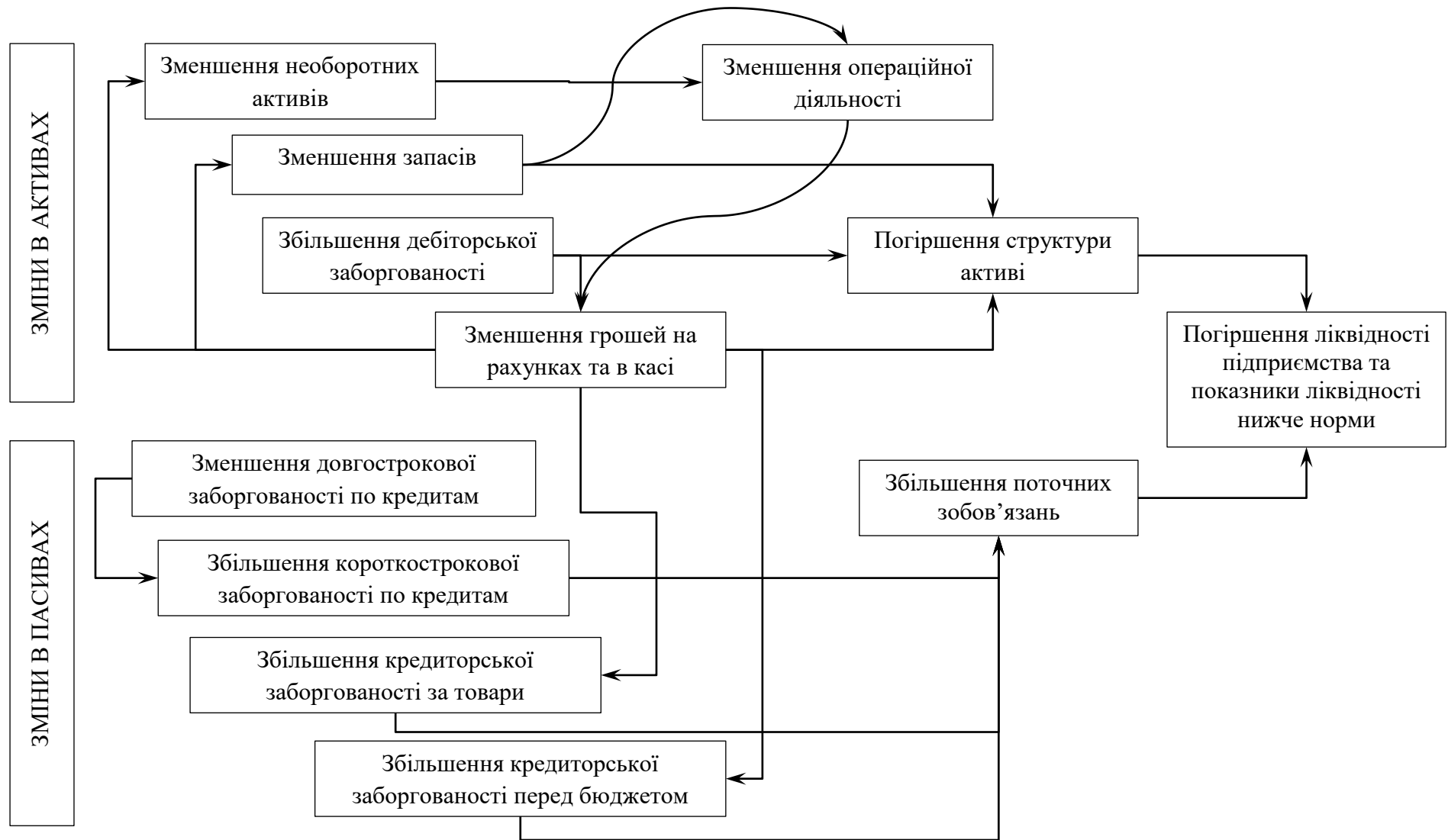

Рисунок 2.2 – Дерево причин зниження ліквідності підприємства.

Джерело: Рисунок складена автором.

Загалом, для поліпшення ліквідності підприємства рекомендується акцентувати увагу на ефективному управлінні як активами так і пасивами, тому ще ліквідність підприємства пов'язана як з активами так і з пасивами.

Щодо активів, в цілому необхідно уважно контролювати розмір дебіторської заборгованості, скорочувати строки сплати за відвантажена продукцію, підвищувати рівень грошових коштів та оптимізувати структуру оборотних коштів.

На підставі наведених фактичних даних та виявлених причин погіршення ліквідності підприємства з боку активів можна зробити наступні рекомендації щодо удосконалення управління ліквідністю підприємства:

1. Провести аналіз запасів з метою визначення їх оптимального рівня та оптимальної структури.
2. Вибірково знизити обсяги складських запасів, щоб звільнити грошові кошти для інших потреб.
3. Збільшити контроль над боржниками та над управлінням дебіторською заборгованістю, включаючи вчасне виставлення рахунків та моніторинг стану їх платежів.
4. Провести оптимізацію управління грошовими потоками.
5. Максимізувати швидкість обороту грошових коштів, мінімізуючи затримки у внутрішніх фірмових операціях та прискорюючи процеси оплати.
6. Провести аналізу витрат для виявлення можливостей економії для підвищення рівня грошових коштів.

Щодо пасивів, необхідно уважно контролювати перехід довгострокових кредитів банків до короткострокових, оскільки це може створити додатковий тиск на ліквідність в короткостроковому періоді. Також важливо зосередитися на зменшенні кредиторської заборгованості перед постачальниками та бюджетом шляхом оптимізації умов оплати та вдосконалення управління фінансовими потоками.

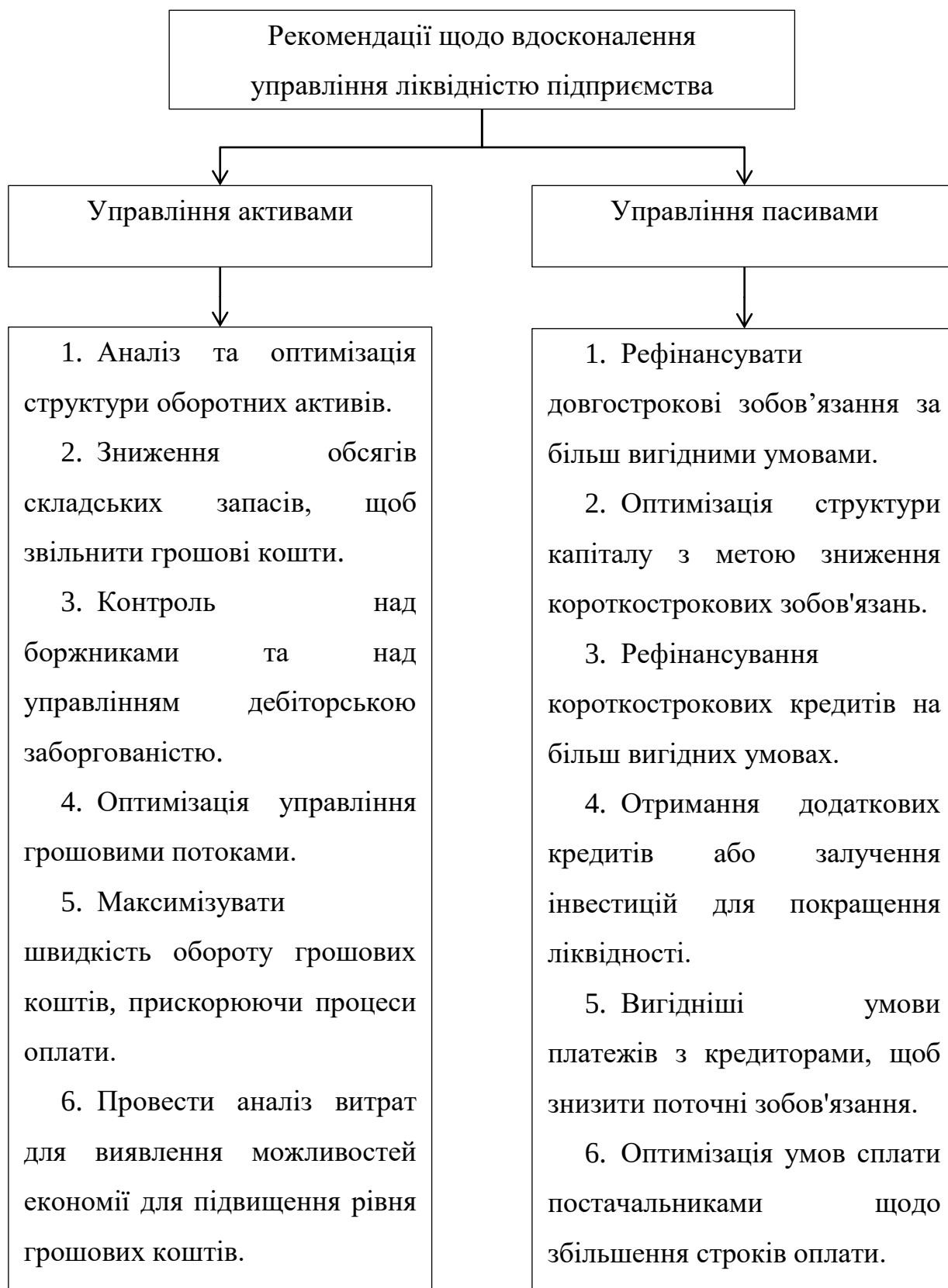

Рисунок 2.3 – Рекомендації щодо вдосконалення управління ліквідністю підприємства

Джерело. Складено автором

На підставі наведених фактичних даних та виявлених причин погіршення ліквідності підприємства з боку пасивів можна зробити наступні рекомендації щодо удосконалення управління ліквідністю підприємства:

1. Рефінансувати довгострокові зобов'язання за більш вигідними умовами.
2. Оптимізація структури капіталу з метою зниження використання короткострокових зобов'язань.
3. Перегляд графіка погашення короткострокових кредитів або рефінансування на більш вигідних умовах.
4. Отримання додаткових кредитів або залучення інвестицій для покращення ліквідності.
5. Провести переговори та домовитися про вигідніші умови платежів з кредиторами, щоб знизити поточні зобов'язання.
6. Оптимізація умов поставок з постачальниками щодо збільшення строків оплати.
7. Повернення поточних зобов'язань як пріоритетний напрямок використання грошових коштів на цьому етапі.

Ці заходи спрямовані на збільшення грошових коштів та оптимізацію активів з одного боку, та зменшення короткострокових зобов'язань з іншого боку. В цілому це допоможе підприємству підвищити його рівень ліквідності та забезпечити стабільність фінансового стану.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження ліквідності та управління нею на прикладі ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод" було отримано наступні теоретичні та практичні висновки:

1. Термін «ліквідність» (від латинського «liquidus» – текучий, рідкий) в буквальному значенні означає легкість реалізації, продажу, перетворення активів у грошові кошти. Що стосується визначення поняття ліквідності підприємства, то це можливість та швидкість трансформування оборотних активів підприємства у грошові кошти з метою погашення кредиторських зобов'язань (пасивів) у випадку надходження термінів їх сплати.

2. Управління ліквідністю є важливою складовою управління підприємством. Це процес планування, оптимізації та контролю грошових потоків з метою забезпечення достатньої кількості готівкових коштів для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

3. В якості суб'єкту управління ліквідності виступає органи підприємства – директор, фінансовий директор, головний бухгалтер. В якості об'єкта управління з одного боку виступають активи підприємства, а з другого боку пасиви (борги та зобов'язання) підприємства. Тому управління ліквідністю, з точки зору активів підприємства відображає процес контролю і забезпечення достатнього рівня грошових коштів у підприємства для забезпечення своєчасного погашення зобов'язань. Управління ліквідністю, з точки зору пасивів, означає контроль за джерелами фінансування підприємства – кредиторськими вимогами, довгостроковими та короткостроковими кредитами.

4. З точки зору процесного підходу етапами управління ліквідністю підприємства є:

- пошук та обробка інформації про стан ліквідності;
- вибір методів дослідження ліквідності;
- характеристика рівня ліквідності та платоспроможності;

- визначення напрямків покращення ліквідності та платоспроможності підприємства;
- відновлення ліквідності та платоспроможності.

5. Основний напрям аналізу ліквідності є розрахунок показників ліквідності. Вони показують здатність підприємства погасити різні групи пасивів за допомогою різних груп своїх активів. Основними показниками ліквідності є коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Кожний з цих показників має нормативні значення з яким порівнюється фактичне значення. Якщо фактичні значення показників ліквідності менше нормативних, то це свідчить про зниження ліквідності підприємства.

6. В рамках кваліфікаційної роботи було проаналізовано ліквідність ТОВ "Харківський олійноекстраційний завод". Це підприємство, яке спеціалізується на виробництві олії та інших олійних продуктів. Усі показники ліквідності за останні чотири року зменшувалися, та досягли рівнів нижче нормативних.

- зменшення коефіцієнту загальної ліквідності нижче нормативного свідчить про не здатність підприємства виконати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання (групи пасивів П1, П2, П3) за рахунок оборотних активів (групи активів А1, А2, А3).

- зменшення коефіцієнту покриття нижче нормативного вказує на не здатність підприємства виконати свої короткострокові зобов'язання (група пасивів П1, П2) за рахунок оборотних активів (групи активів А1, А2, А3)

- зменшення коефіцієнту швидкої ліквідності нижче нормативного свідчить про не здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання (група пасивів П1, П2) за рахунок грошей та дебіторської заборгованості (групи активів А1, А2).

- зменшення коефіцієнту абсолютної ліквідності нижче нормативного означає те, що підприємство не може погасити поточні борги

(група пасивів П1, П2) за рахунок грошей та їх еквівалентів (групи активів А1).

7. Аналіз показав, що з боку активів на підприємстві діють наступні фактори, які зменшують ліквідність: зменшуються необоротні активи, зменшуються запаси, збільшуються дебіторська заборгованість, зменшуються гроші на рахунках, гроші в касі та грошові еквіваленти). З боку пасивів діють наступні фактори, які зменшують ліквідність: зменшуються довгострокові кредити банків, які переходять до категорії короткострокових кредитів банків і потребують виплати в поточному році, збільшуються кредиторська заборгованість за товари, збільшується кредиторська заборгованість перед бюджетом та перед робітниками.

8. З урахуванням аналізу ліквідності та виявлення причин зниження ліквідності було розроблені рекомендації щодо удосконалення ліквідності ТОВ "Харківський олійноекстракційний завод":

- щодо активів, в цілому для удосконалення управління ліквідністю необхідно контролювати розмір дебіторської заборгованості, скорочувати строки сплати за відвантажена продукцію, підвищувати рівень грошових коштів та оптимізувати структуру оборотних коштів;

- щодо пасивів, напрямами удосконалення управління ліквідністю є: рефінансувати довгострокові зобов'язання за більш вигідними умовами, провести переговори та домовитися про вигідніші умови платежів з кредиторами, щоб знизити поточні зобов'язання, отримати додаткові кредитів або залучити інвестицій для покращення ліквідності.

Ці заходи спрямовані на збільшення грошових коштів та оптимізацію активів з одного боку, та зменшення короткострокових зобов'язань з іншого боку. В цілому це допоможе підприємству підвищити його рівень ліквідності та забезпечити стабільність фінансового стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобрик А. П. Антикризове управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/100.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Виноградня В. М., Бурдонос Л. І. Перспективна платоспроможність у забезпеченні фінансової стабільності підприємства. Економічний вісник університету. 2021. № 50. С. 162–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2021_50_20 (дата звернення: 15.03.2024).
3. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка. Галицький економічний вісник. 2016. № 3. С. 169-173.
4. Глущенко О.О. Вдосконалення менеджменту ліквідності (платоспроможності) за умов платіжно-розрахункової кризи в Україні. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8483/1/04.pdf>. (дата звернення 15.03.2024).
5. Голубко А. І. Управління оборотними активами підприємства. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14–23 березня 2018 р. 2018. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/195352865.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).
6. Григорук Т., Ніколаєва А. Ефективне управління ліквідністю та платоспроможністю як фактор стабільної діяльності підприємства. Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (27.10.2020) Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 505–506. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18921/1/Grygoruk505-506.pdf>
7. Дудчик О. Ю., Грушко Т. І. Управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств сфери інформації та телекомунікації та формування системи їх забезпечення. Економіка і суспільство. 2017. №13. С. 1088–1092. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/182.pdf

8. Іванчук Н. В. Удосконалення факторного аналізу платоспроможності підприємства. Причорноморські економічні студії. 2020. № 57. С. 133–138. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/57_2020/26.pdf (дата звернення: 15.03.2024).

9. Каріка І. М. Покращення фінансового стану під[1]приємства за рахунок розробки механізму поповне[1]ння оборотних коштів. URL: <http://www.google.com.ua/search?hl=en&inlang=ru&q=site%3Awww.nbu.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2024).

10. Ковальчук Н. О., Федішин М. П., Жаворонок А. В. Ліквідність як критерій оптимізації структури оборотних активів підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 11(1). С. 16–19. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_11\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_11(1)_5) (дата звернення: 15.03.2024).

11. Корнівська В.О. Ліквідність у термінах економічної теорії: посткризові орієнтири розвитку. Економічна теорія. 2013. № 2. С. 16–27.

12. Лисун І. Ю. Економічна суть ліквідності та платоспроможності [Електронний ресурс] / І. Ю. Лисун – Режим доступу до ресурсу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6378/1/Лисун%20І.%20Ю.%20Економічна%20суть%20ліквідності%20та%20платоспроможності.pdf>.

13. Люта О. В., Пігуль Н. Г, Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 4. С. 14–23. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/2-14-23.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).

14. Майборода О.Є., Косарева І.П., Каранда О.М. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. Молодий вчений. № 3. 2017. С. 793-797.

15. Марусяк І. Б. Ефективність управління грошовими потоками підприємства [Електронний ресурс] / І. Б. Марусяк – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/4869/1/143.pdf>.

16. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс]: Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.1998 р. № 759/10/20-2117. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

17. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Центральна спілка споживчих товариств України від 28.07.2006. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text>.

18. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854

19. Мотичко В.В. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/2690.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).

20. Насібова О. В., Папуцин В. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. Економіка і суспільство. 2017. № 12. С. 591–596. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/98.pdf (дата звернення: 15.03.2024).

21. Некрасенко Л. А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Л. А.

Некрасенко, І. М. Гнилосир – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/v2i3/118.pdf>.

22. Приходько Я. В. Теоретичні підходи до визначення та оцінки платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Я. В. Приходько // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №4/2013 – Режим доступу до ресурсу: <http://bulletin.uabs.edu.ua/store/eco/2013/782961D82F1A49A57C66776E9FE2E374.pdf>

23. Стасюк Л. Аналіз показників ліквідності і платоспроможності на прикладі ПАТ «ХЗКПУ «Пригма-Прес» / // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 44. — № 1. — С. 154-161.

24. Цюпа М.-М. П. Управління платоспроможністю підприємства. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2133/> (дата звернення: 15.03.2024).

25. Шергіна Л.А., Домшина Т.Р. Фактори впливу на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства в період кризи. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32614233.pdf>

26. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. Економічний аналіз. 2016. Т 23. № 2. С. 206–212. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1088/866> (дата звернення: 15.03.2024).

27. Щербань О.Д. Борзенкова В.І. Визначення сутності ліквідності та ділової активності підприємства Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 32. С.257-263. Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/40.pdf

28. Яцух О.О. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки / О.О. Яцух, Н.Ю. Захарова // Вчені записки Тав[1]рійського національного університету імені В. І. Вернадського (Серія: Економіка і управління). – Том 29(68).-№3. – 2018. - С. 173-180.